אור הצפון — היצר הרע

היצר הרעא. היצר הרע הוא מלאך המיוחד להחטיא את האדם, הוא בעצמו הנהו נמצא ככל שאר הנמצאים, מכריז ומודיע ומוכיח על הטוב הגדול שהשקיע הקדוש ברוך הוא בכל דבר שנברא. אברהם אבינו הכיר את בוראו בהוכחה אשר מצא לכך בכל דבר שנברא, את שר הבירה הכיר על ידי הבירה; כי אכן כל נמצא הוא עד חי על מי שהמציא אותו וממילא מובנת גם התכלית אשר בשבילה המציאו, כי באין תכלית לא היה הקדוש ברוך הוא ממציאו, ומכיון שיש בזה תכלית - על כרחך התכלית היא השגת הטוב, כי הלא הממציא הוא מקור הטוב. נמצאנו למדים כי היצר הרע בעצמו מעיד ומוכיח במציאותו, כי עיקר כל המציאות כולה הוא טוב! היצר הזה שהוא מיוחד לרע - מייחד ביחוד שלם את הטוב, את ההיפך ממנו, ומעיד עליו כי הוא הוא נקודת התיכוניות של כל המציאות, כלומר תכלית הכל! הרי לך פרדוכס של שני הפכים בנושא אחד: היצר הרע הוא היצר הטוב, כי כמו היצר הטוב כן גם היצר הרע מסכים ומכריח בכל מיני הכרח רק את הטוב.

אך באמת אין לפנינו שני הפכים כלל. אנחנו בטעויותינו המורגלות רואים בזה הפכיות. אולם בעיקר הדבר אין לך אחדות אמיתית גדולה מזו. היצר הרע איננו כח ניגודי מול היצר הטוב, כי אם כח מלאכי הממשיך הלאה הלאה את פעולות הטוב של היצר הטוב, ועוד ביתר שאת מן היצר הטוב עצמו. כי מהו היצר הרע? - הוא הכרח להערים ולפאר את הרעה בקישוטי הטובה האמיתית ולהפוך לניוול כלפי חוץ את הטובה כאילו היא רעה אמיתית. ובבגדי ערמה אלה הוא מביא גם את הטובה וגם את הרעה אל האדם למען יבור לו אחת משתי אלה; וכאן מתחלת חובת האדם: צריך הוא להעמיק חקר ולחתור חתירה תחת ההשקפות המזדמנות לו לכאורה ולמצוא את ערומי היצר הרע. צריך האדם להתערם עוד יותר מערמת היצר הרע - לעולם יהא אדם ערום ביראה! (ברכות יז.).

ב. על כן זהו המובן האמיתי. הכוח המיוחד של היצר הרע הוא חכמה יותד עמוקה במקצוע שלה מן עצם החכמה. כי עצם החכמה הוא דבר שבטבע, שהרי החכמה היא בטבעה מתחלת ברייתה "חכמה"; והערמה להסתיר את החכמה ולעשות מטוב רע ומרע טוב הוא דבר שלמעלה מן הטבע, כוח רוחני נפלא לשנות ממש מעשי בראשית בנוגע לדעות בני האדם. והכוח הזה שמו "יצר הרע". אך האדם צריך להיות גיבור ולהתגבר עליו בכוחו ולנצחו תכלית נצחון, כלומר: להסיר את כסות הערמה. ובערמתו זאת תכון החכמה האמיתית המבדלת בין טוב לרע בהבדלה נכונה בדעת המבדיל - הקדוש ברוך הוא.

הרי לנו שלש דרגות: החכמה, היצר הרע והאדם. החכמה הפשוטה היא הטוב העצמותי; החכמה השניה שעל גבה היא זו של היצר הרע לעשות מלא חכמה חכמה ומחכמה לא חכמה; והחכמה השלישית העולה על גביהן וגוברת עליהן - היא חכמת האדם הגדול, גדול הבריאה כולה, המשיב

את הכל לאמת בתשובה שלמה להכיר את הלא חכמה ללא חכמה ואת החכמה לחכמה, את הרע לרע ואת הטוב לטוב.